

Verslag van twee grote strandingen van Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*) op het strand van De Panne

René Billiau

Eerste stranding

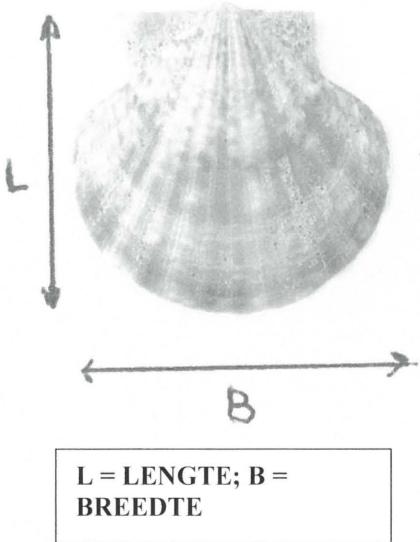
Zaterdag 8 december 2018 zocht ik de hoogwaterlijn af naar aanspoelsels te De Panne vanaf het Leopold I monument tot aan de Franse grens. Na de storm van vrijdag 7 december 2018 lagen heel veel schelpen op het strand. Relatief hevige winden van de voorbije dagen hadden heel wat materiaal in de vloedlijn geworpen o.a. Zeepaddenstoel (*Rhizostoma pulmo*), Halfgeknotte strandschelp (*Spisula subtruncata*), Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*), Gewone zeeappel (*Psammechinus miliaris*), Witte dunschaal (*Abra alba*), Amerikaanse boormossel (*Petricolaria pholadiformis*), Noordzeekrab (*Cancer pagurus*), Breedpootkrab (*Portunus latipes*), Slibanemoon (*Sagartia troglodytes*), Zeeklit-skeletten (*Echinocardium cordatum*), Wulk met operculum (*Buccinum undatum*), Strandkrab (*Carcinus maenas*), Gewone zwemkrab (*Liocarcinus holsatus*), Tapijtschelp (*Venerupis corrugata*), Muiltje (*Crepidula fornicata*), Mossel (*Mytilus edulis*) en enkele turfblokken met Witte boormossel (*Barnea candida*).

Langs de hoogwaterlijn lagen er enkele Wijde mantels (*Aequipecten opercularis*). Het waren allemaal verse exemplaren met vleesresten. Toen ik terugwandelde vanaf de Franse grens, besloot ik alle exemplaren op te rapen. Ik wilde een aantal vragen die in mij opkwamen beantwoorden.

- 1) Hoeveel Wijde mantels zijn er aangespoeld?
- 2) Hoe groot zijn ze?
- 3) Hoeveel doubletten, hoeveel linkerkleppen en rechterkleppen heb ik gevonden?
- 4) Waarmee zijn ze begroeid?

Dus vragen genoeg om een klein onderzoek uit te voeren.

Van de 42 gevonden exemplaren hadden allen vleesresten of sporen van vleesresten. Het zijn dus allemaal “verse” exemplaren. Van de 42 waren er 15 doubletten (35,7%), 16 losse linkerkleppen (38,1%) en 11 losse rechterkleppen (26,2%).



Dan kwam het grote werk, alle Wijde mantels meten. In de “Veldgids Schelpen” van KNNV 2004 wordt de Wijde mantel omschreven als: “Vrij stevige ‘ronde’ schelp. Lengte en hoogte: 100 mm.” Met andere woorden lengte = hoogte vandaar **RONDE** schelp.

Ik heb de lengte (L) en de breedte (B) gemeten en ook de verhouding L/B. Is die verhouding gelijk aan 1 dan kunnen we zeggen dat de Wijde mantel een **RONDE** schelp is. Mijn gevonden waarden liggen ver onder de 100 mm. Mijn grootste exemplaar heeft een lengte van 30.46 mm en een breedte van 32.85 mm.

Mijn kleinste Wijde mantel heeft een lengte van 22.46 mm en een breedte van 23.73 mm.

Ik besloot in de literatuur na te gaan wat andere auteurs zo allemaal schrijven.

- 1) Elseviergids van Strand en Kust A.C. Campell 1977, Elsevier – Amsterdam/Brussel
Wijde mantel (*Chlamys opercularis* (L)); schelp tot 9 cm lang met ± 20 ribben. Voorste oor iets langer dan achterste.
- 2) Zeeboek 1989 Jeugdbonduitgeverij JBV samen met Stichting Uitgeverij KNNV Utrecht.
Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*); schelpen ongeveer even hoog als lang, 18 à 22 ribben.
- 3) Schelpen aan de Belgische Kust Koen Franssen en Stefaan Wera, juni 2010 Uitgeverij Lannoo nv. Tielt.
Wijde mantel (*Aequipecten* (typfoutje?) *opercularis*) 25 – 76 mm.
- 4) Veldgids Schelpen R.H. de Bruyne KNNV Uitgerij (Utrecht) en JBV (Utrecht) 2004.

- Wijde mantel (*Aequipecten opercularis*); Lengte en hoogte: 100 mm (Linkerklep iets bollter dan rechterklep); 18 – 25 ribben. De vorm *lineata* Da Costa is bleekwit met roodbruine ribben.
- 5) Wat vind ik aan het strand? DR. W.J. Prud'homme van Reine B.V.W.J. Thieme en Cie. – Zutphen 1979.
Wijde mantel (*Aequipecten opercularis* (L)) ± 20 ribben 7 cm.
 - 6) Schelpen vinden en herkennen Bob Entrop Thieme – Zutphen 3^{de} druk 1972
Wijde mantel (*Aequipecten opercularis* (L., 1758)); 18 – 22 ribben; horizontale diameter ± 80 mm verticale diameter ± 75 mm.
 - 7) Schelpentabel door Luc Vanhercke, Belgische Natuur- en Vogelreservaten vzw; 1980.
Wijde mantel *Alquipecten* (typfoutje?) *opercularis* L. syn. *Chlamys opercularis* L. ± 20 ribben, ongeveer even hoog als breed.
 - 8) Schelpen aan de Belgische kust R. Verstraelen Uitgeverij Hamster – Gent – 1966
Wijde mantel *Pecten opercularis* Linné; doorgaans 18 ribben tot 9 cm lang.
 - 9) Wijde mantel volgens Wikipedia; *Aequipecten opercularis*, een bijna ronde schelp; 18 – 25 ribben; lengte en hoogte tot 100 mm; strandexemplaren meestal zo'n 50 mm.
 - 10) www.anemoon.org *Aequipecten opercularis* (Linnaeus 1758) tot ca. 10 cm, hoogte 100 mm lengte 100 mm; 18 – 25 ribben.
 - 11) Nature Today 3 januari 2009; afmetingen 8 x 8 cm. De meeste exemplaren hebben een uitgebreide daktuin. Tekst door Peter H. van Bragt Stichting Anemoon. Op veel plaatsen in de Oosterschelde aangetroffen 13 november 2011. Koude winters 2009 – 2010 nefast.
 - 12) M. Th. Vanhaelen (1995). Spectaculaire stranding van verse wijde-mantelschelpen *Aequipecten opercularis* (L., 1758) te Bray-Dunes op 21 januari 1995. De Strandvlo, 15(03): 103-107.
Grootste L x B: 3.9 cm x 3.6 cm; kleinste 2 cm x 2 cm; meeste ± 3 cm. Gemiddelde L: 27.17 mm; Gemiddelde B: 28.10 mm.

BESLUIT: Alleen de waarden vermeldt in het artikel van M. Th. Vanhaelen komen overeen met mijn metingen (Vanhaelen, 1995).

Begroeiing: eerste stranding van zaterdag 8 december 2018:

Volgende begroeiingen heb ik gevonden op de 42 gevonden Wijde mantels.

- 1) Muiltje *Crepidula fornicata* (Linnaeus, 1758)
- 2) Zeekantwerk *Conopeum reticulum* (Linnaeus, 1767)
- 3) Gekartelde zeepok *Balanus crenatus*
- 4) Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros triqueter*

1) Muiltje:

Het aantal Muiltjes op de linkerklep samen bedraagt 9

Het aantal linkerkleppen met 1 of meer Muiltjes bedraagt 5

Het aantal Muiltjes op de rechterkleppen: slechts 1

2) Zeekantwerk:

Het aantal linkerkleppen met Zeekantwerk: 30

Het aantal linkerkleppen zonder Zeekantwerk: 1

Het aantal rechterkleppen met Zeekantwerk: 25

Het aantal rechterkleppen zonder Zeekantwerk: 1

Het aantal doubletten met Zeekantwerk (dus op beide helften): 14

3) Gekartelde zeepok:

Het aantal Gekartelde zeepokken op linkerklep: 6

Het aantal linkerkleppen met Gekartelde zeepok: 1

Het aantal Gekartelde zeepokken op rechterklep: 12

Het aantal rechterkleppen met Gekartelde zeepok : 1

4) Driekantige kalkkokerworm:

Het aantal linkerkleppen met Driekantige kalkkokerworm: 9

Het aantal linkerkleppen zonder Driekantige kalkkokerworm: 22

Het aantal rechterkleppen met Driekantige kalkkokerworm: 16

Het aantal rechterkleppen zonder Driekantige kalkkokerworm: 10

Het aantal doubletten met Driekantige kalkkokerworm (dus op beide helften):

3

Tweede stranding

Woensdag 9 januari 2019 was er opnieuw een storm. De volgende dagen zocht ik opnieuw het strand af vanaf het Leopold I monument tot aan de Franse grens. Mijn aandacht ging onmiddellijk naar de vele aangespoelde Wijde mantels (*Aequipecten opercularis*). Alle exemplaren hadden nog vleesresten zoals de vorige keer. Ik vond drie nog levende

exemplaren, twee sloten zich onmiddellijk bij het aanraken, de derde vluchtte kleppend weg. Deze levende exemplaren heb ik achtergelaten in de poelen bij de betonnen dijk.

Aantal en grootte:

In het totaal vond ik **162** Wijde mantels. Er waren 97 doubletten (59,88%); 31 losse rechterkleppen (19,14%) en 34 losse linkerkleppen (20,99%).

De maximum lengte bedraagt 35,51 mm en de maximum breedte bedraagt 35,56 mm. De minimum lengte bedraagt 20,67 mm en de minimum breedte bedraagt 19,22 mm. De gemiddelde lengte bedraagt 28,24 mm en de gemiddelde breedte bedraagt 29,15 mm.

Alle gemeten waarden zijn opnieuw veel kleiner dan de maten die we in de literatuur terugvinden. Ik veronderstel dat deze maten in de literatuur gebaseerd zijn op gevangen Wijde mantels door de visserij. Misschien hebben bepaalde auteurs de maten overgenomen van de andere auteurs?

Begroeiing: tweede stranding donderdag 8 januari 2019:

- 1) Muiltje *Crepidula fornicata* (Linnaeus, 1758)
- 2) Nieuw-Zeelandse zeepok *Austrominius modestus*
- 3) Zeekantwerk *Conopeum reticulum* (Linnaeus, 1767)
- 4) Gekartelde zeepok *Balanus crenatus*
- 5) Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceros triqueter*
- 6) Vulkaantje, Paarse zeepok *Balanus perforatus*
- 7) Mossel *Mytilus edulis*

1) Muiltje:

Het totaal aantal Muiltjes bedraagt 60 op de linkerkleppen. Het totaal aantal zonder Muiltjes op de linkerklep bedraagt 95 exemplaren. Het aantal linkerkleppen met één of meer Muiltjes bedraagt 36.

Het aantal Muiltjes op de rechterkleppen bedraagt 89 exemplaren. Het aantal zonder Muiltje op de rechterklep bedraagt 79. Het aantal rechterkleppen met één of meer Muiltjes bedraagt 49 exemplaren.

Daarin bevinden zich 11 doubletten van de 97 met een totaal van 43 Muiltjes; 20 Muiltjes op de linkerkleppen en 23 Muiltjes op de rechterkleppen (Tabel hieronder).

Doublet	Aantal muiltjes	Aantal op linkerklep	Aantal op rechterklep
1	3	2	1
2	4	3	1
3	7	3	4

4	2	1	1
5	3	1	2
6	3	1	2
7	3	1	2
8	3	2	1
9	4	2	2
10	6	3	3
11	5	1	4
	43	20	23

2) Nieuw-Zeelandse zeepok:

Het aantal Nieuw-Zeelandse zeepokken op de linkerkleppen bedraagt 19. Het aantal linkerkleppen zonder Nieuw-Zeelandse zeepokken bedraagt 125. Het aantal linkerkleppen met één of meer Nieuw-Zeelandse zeepokken bedraagt 6. Het aantal Nieuw-Zeelandse zeepokken op rechterkleppen: 12. Het aantal rechterkleppen zonder Nieuw-Zeelandse zeepokken bedraagt 122. Het aantal rechterkleppen met één of meer Nieuw-Zeelandse zeepokken bedraagt 6. Daaronder bevindt zich één doublet met 9 Nieuw-Zeelandse zeepokken, 2 op de linkerklep en 7 op de rechterklep.

3) Zeekantwerk:

Het aantal linkerkleppen met Zeekantwerk: 121 op 131 linkerkleppen (of 92.4%). Dus slechts 10 linkerkleppen zonder Zeekantwerk begroeiing. Het aantal rechterkleppen met Zeekant: 118 op 128 rechterkleppen (of 92.2%). Ook hier slechts 10 rechterkleppen zonder Zeekantwerk. Negentig doubletten van de 97 doubletten hebben op beide kleppen Zeekantwerk (of 92.8%) met Zeekantwerk.

4) Gekartelde zeepok:

Het aantal Gekartelde zeepokken op de linkerkleppen 26. Het aantal linkerkleppen met één of meer Gekartelde zeepokken bedraagt 6. Het aantal linkerkleppen zonder Gekartelde zeepok bedraagt: 125. Het aantal Gekartelde zeepokken op de rechterkleppen: 10. Het aantal rechterkleppen met één of meer Gekartelde zeepokken bedraagt: 4. Het aantal rechterkleppen zonder Gekartelde zeepok bedraagt: 124.

5) Driekantige kalkkokerworm:

Het aantal Driekantige kalkkokerworm op de linkerkleppen: 71. Er zijn 23 doubletten met Driekantige kalkkokerwormen, met op de linkerkleppen 31 Driekantige kalkkokerwormen en op de rechterklep 40 Driekantige kalkkokerwormen (zie tabel hieronder).

Het aantal linkerkleppen met één of meer Driekantige kalkkokerworm bedraagt: 52.

Het aantal linkerkleppen zonder Driekantige kalkkokerworm bedraagt: 79.

Het aantal Driekantige kalkkokerworm op de rechterkleppen 120.

Het aantal rechterkleppen met één of meer Driekantige kalkkokerworm bedraagt: 69.

Het aantal rechterkleppen zonder Driekantige kalkkokerworm bedraagt: 59.

Daaronder bevindt zich één doublet met 9 Driekantige kalkkokerwormen; 8 op de linkerklep en 1 op de rechterklep.

Doublet	Aantal Driekantige kokerwormen	Aantal Driekantige kokerwormen op linkerklep	Aantal Driekantige kokerwormen op rechterklep
1	2	1	1
2	3	1	2
3	2	1	1
4	3	1	2
5	2	1	1
6	5	2	3
7	2	1	1
8	3	1	2
9	3	1	2
10	3	2	1
11	3	1	2
12	3	2	1
13	2	1	1
14	3	1	2
15	9	5	4
16	2	1	1
17	3	1	2
18	2	1	1
19	2	1	1
20	2	1	1
21	2	1	1
22	6	2	4
23	4	1	3
	71	31	40

6) Vulkaantjes:

Het aantal Vulkaantjes op de linkerkleppen: 9.

Het aantal linkerkleppen met één of meer Vulkaantjes bedraagt: 7.

Het aantal linkerkleppen zonder Vulkaantjes bedraagt: 124.

Het aantal Vulkaantjes op de rechterkleppen: 2

Het aantal rechterkleppen met één of meer Vulkaantjes bedraagt: 2

Het aantal rechterkleppen zonder Vulkaantjes bedraagt: 126.

Er is daaronder één doublet met 2 Vulkaantjes; één op de linkerklep en één op de rechterklep.

7) Mossel:

Hier kunnen we heel kort zijn. Er is maar één Mossel op een losse linkerklep.

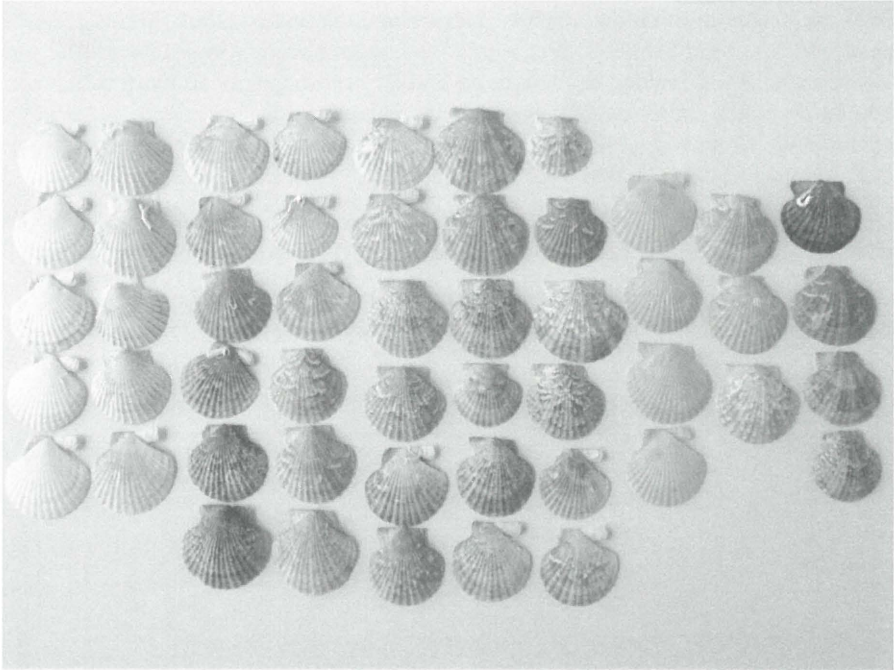


Foto 1: Kleuren pallet Wijde mantel. (Foto: René Billiau)

Kanttekening

- 1) Hoe komt de Wijde mantel aan zoveel begroeiing? Ik denk dat zijn “zwerfend” bestaan de hoofdoorzaak is. Misschien zijn ze daardoor beter gecamoufleerd tegen hun vijanden zoals o.a. de Gewone zeester (*Asterias rubens*). Elke medaille heeft natuurlijk ook een keerzijde. Het aangroeisel zorgt ervoor dat ze een ‘zware’ last moeten meesleuren. Hun verplaatsingen worden daardoor sterk bemoeilijkt. Zo had Wijde mantel 91 (in de tweede stranding) zeven Muiltjes mee te dragen, drie op de linkerklep en vier op de rechterklep. Beide kleppen waren ook begroeid met Zeekantwerk en de rechterklep was nog belast met twee Driekantige kalkkokerwormen. Wat een last!

- 2) Hoe is die ballast verdeeld over beide kleppen? Of is er één klep die meer wordt belast dan de andere? Als ik een overzicht maak van de begroeiingen dan stel ik vast dat beide kleppen ongeveer evenveel (even zwaar) worden belast.
- 3) Opmerkelijk is ook de kleurvariatie. Het is een echt kleurenpalet (Foto 1). Marie-Tèreèse heeft die kleuren beschreven in haar artikel verschenen in de Strandvlo (Vanhaelen, 1995).
- 4) Half juli gingen mijn vrouw, dochter, kleinzoon en ik op restaurant. Met zijn drieën kozen we voor bouillabaisse. Wat werden we onder andere voorgeschoteld? Jawel, Wijde mantels. Ze hadden een lengte en breedte van ongeveer 100 mm. Misschien komen de maten die ik gevonden had in de literatuur van de visboer. Maar zulke exemplaren heb ik nog nooit op het strand gevonden. Zo zie je maar dat één schelpje heel wat gegevens kan bezorgen.
- 5) De gestreepte Wijde mantel (*Aequipecten opercularis* var. *lineata*) heb ik talrijk gevonden. Het is een witte schelp met roodkleurige lijnen op de ribben. (Foto 2)
- 6) Ook *Aequipecten opercularis* var. *albida* heb ik in mijn verzameling. Het zijn geheel witte schelpen, soms met zeer kleine rode vlekje op de top. (Foto 3)



Foto 2: *Aequipecten opercularis* var. *lineata*
(Foto: René Billiau)



Foto 3: *Aequipecten opercularis* var. *albida*
(Foto: René Billiau)

- 7) Op foto 4 zie je links twee linkerkleppen en rechts, twee rechterkleppen. Let ook eens op het verschil in de oortjes. De linkerklep is ook iets bollter dan de rechterklep.
- 8) Op foto 5 enkele begroeide exemplaren. Links op de foto is de Wijde mantel begroeid met 12 Gekartelde zeepokken en 2 Driekantige kalkkokerwormen. Rechts op de foto een Wijde mantel met drie Muiltjes.

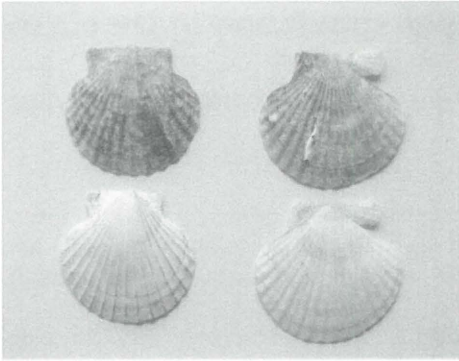


Foto 4: *Aequipecten opercularis* 2 linker- en 2 rechterkleppen (Foto: René Billiau)

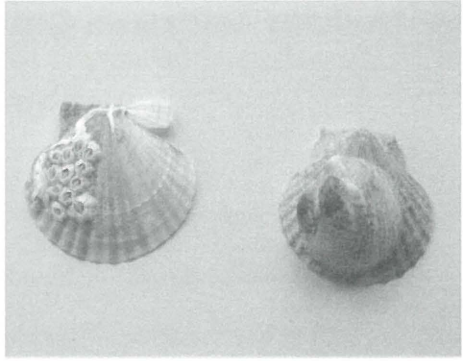


Foto 5: *Aequipecten opercularis* met begroeiing (Foto: René Billiau)

Summary

On Saturday December 8, 2018 and Wednesday, January 9, 2019 two storms had raged along the Belgian coast. The author visited the tide line from the Leopold I monument in De Panne westward to the French border. 42 specimens of the queen scallop *Aequipecten opercularis* (Mollusca, Bivalvia) were found on the first occasion and 162 *Aequipecten opercularis* on the second one. The shells were very fresh, some still alive. The following aspects are dealt with: size, number of pairs, single left and single right valves, organisms overgrowing the shells.

Dank

Graag wil ik Francis Kerckhof en Hans De Blauwe bedanken voor het controleren van mijn determinaties.

Literatuur:

Voor de literatuur, zie hierboven bij de eerste stranding.

**Westhoeklaan 13
8660 De Panne**